

УДК 339.18

Васюк І. В.

Дубенська філія Університету «Україна»

ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Досліджено основні тенденції розвитку електронної комерції в Україні. Здійснено аналіз ринку електронної торгівлі. Проведено порівняння використання е-commerce в Україні з Росією та деякими розвиненими країнами.

Ключові слова: електронна комерція, Інтернет, торгівля, онлайн-покупки, платежі.

Свою появою перші технології і методики електронної комерції (e-commerce) зобов'язані народженню систем автоматизації продажів і введення автоматизованих технологій управління корпоративними ресурсами. Впродовж останніх двадцяти років ринок онлайн-бізнесу динамічно розвивається, що обумовлено динамічним збільшенням кількості користувачів мережі Інтернет, зростанням впливу соціальних мереж та інших інтерактивних інновацій, стрімким розвитком технологій електронних платежів.

Постановка проблеми. Активний розвиток електронної комерції, що для вітчизняного ринку є новою сферою суспільних відносин, зумовлює необхідність визначення основних тенденцій її розвитку та запозичення досвіду країн, де інтернет-бізнес активно працює уже понад десятиліття.

Причинами низького рівня використання сфери електронної комерції в Україні респонденти назвали такі: неналежне матеріально-технічне забезпечення господарюючих суб'єктів (12,3%), необізнаність з можливостями та перевагами цієї сфери (11,5%), невідповідність осіб, які працюють на підприємствах, в організаціях та установах (8,1%), неналежне ставлення держави до цього питання (19,0%), невідповідність вітчизняного законодавства світовим стандартам (42,9%). Опитані вважають, що для підвищення ефективності використання сфери електронної комерції необхідно внести зміни до чинного законодавства – 37,7%, покращити інвестиційний клімат – 25,0%, проводити роз'яснювальні компанії серед населення країни – 5,5%, підвищити рівень життя – 31,8% [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема будови і використання перспектив розвитку електронної комерції в Україні привертає увагу науковців. Питання розвитку і удосконалення перспектив розвитку електронної комерції в Україні розглядали в своїх роботах вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких А. Чухно, А.В. Сладков, А.В. Нефьодов, В. Новицький, А.В. Чучковська, В.М. Желіховський, Н. Меджибовська, О. Чубукова та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Віддаючи належне роботам вищезгаданих вчених, слід зазначити, що питання динаміки основних показників електронної торгівлі в Україні, Росії та високо розвинутих країнах, а також розробка теоретичних і практичних пропозицій щодо перспектив розвитку електронної комерції в Україні потребують подальших досліджень.

Мета статті. Головною метою дослідження є висвітлення сучасних світових тенденцій розвитку електронної комерції та аналіз можливостей і перспектив участі України у всесвітній електронній торгівлі шляхом порівняння використання е-commerce в Україні, Росії та деяких розвинених країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження. За даними агентства Invesp.com, в 2011 році обсяг продажів у сфері електронної комерції в світі складає 680,6 млрд. дол. США. За прогнозами цього агентства, дана сума буде тільки рости, і до 2015 року досягне позначки в 1,5 трлн. дол... На даний час торгівля в роздріб в мережі Інтернет наголошується в переважній більшості розвинених країн. Якщо для провідних країн Західної Європи та США частка онлайн-роздробу в сукупному річному роздрібному обороті в 2012 році склала в середньому близько 7%, то до 2017 року частка роздрібною е-commerce досягне 10%. Світовим лідером за часткою е-commerce в сукупному обсязі роздробу є Великобританія (13% у 2012 р.). Що стосується України, то частка інтернет-роздробу в загальних обсягах роздрібних продажів поки невелика – 1,5%, однак потенціал зростання надзвичайно великий [2].

Найбільш численною місячною аудиторією інтернет-користувачів серед розвинених країн мають США – більше 245 млн. чол. В абсолютному заліку США розташовуються на 2-ій позиції, поступаючи за цим показником лише Китаю (538 млн. чол.). Росія з середини 2000-х рр. незмінно входить до ТОП-10 країн за розміром аудиторії Інтернету, поступово покращуючи позиції. Так в 2012 році РФ опинилася на сьомому місці (58 млн. чол.), розташувалася за Німеччиною (67,5 млн. чол.). Обсяг інтернет-аудиторії України в 2012 році перевищив 15 млн. чол. [3].

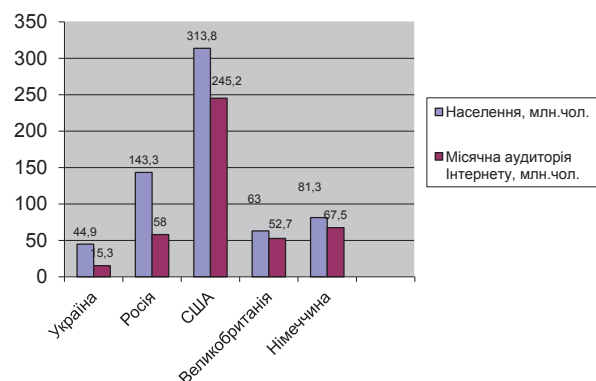

Рис. 1. Населення і аудиторія Інтернету в порівнянні за країною, млн. чол. (2012 р.)

Значення показника рівня проникнення Інтернету для групи розвинених країн коливається в діапазоні від 70% до 98%, при цьому цифри близькі до верхньої межі властиві відносно невеликим за територією та чисельністю населення скандинавським країнам (Ісландія, Норвегія і т. д.). В обраній для порівняння трійці розвинених країн рівень проникнення Інтернету становить: Великобританія (84%), Німеччина (83%), США (78%) [3].

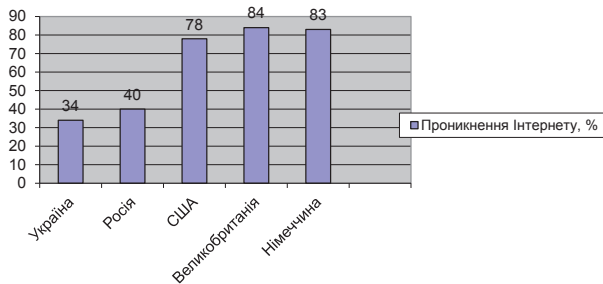

Рис. 2. Проникнення Інтернету в порівнянні по країнах, % (2012 р.)

Показник проникнення Інтернету України, який становить 34%, поки виглядає досить скромно, однак з іншого боку, свідчить про очевидний потенціал зростання, у тому числі в сфері електронної комерції.

Хоча при визначенні явища «електронна торгівля» або e-commerce справедливо говорити про те, що в нього входять не тільки роздрібні продажі товарів і послуг через Інтернет, а й відповідні операції сегмента b2b, а також інші форми взаємодії учасників ринку, на практиці під цим терміном маються на увазі саме роздрібні онлайн-продажу (online retail sales). Саме таким терміном оперують провідні компанії, які вивчають дане явище – Forrester, Comscore, McKinsey, PwC [4]. Незважаючи на лідерство Китаю за обсягом інтернет-аудиторії, світовим лідером за роздрібними інтернет-продажам залишаються США, ринок e-commerce цієї країни за результатами 2012 року становив 184 млрд. дол. Найбільшими європейськими ринками торгівлі в Інтернеті є Великобританія (52 млрд. дол.) і Німеччина (35 млрд. дол.).

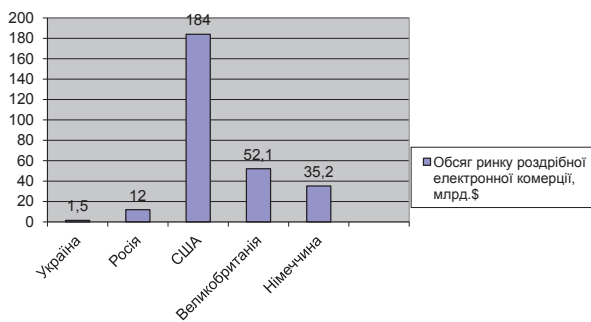

Рис. 3. Обсяг ринку e-commerce в порівнянні по країнах, млрд. дол. (2012 р.)

Обсяг ринку e-commerce Росії становить \$ 12 млрд., України – \$ 1,5 млрд. Враховуючи, що інтернет-аудиторія цих країн цілком численні, може здатися, що вся справа в низькій купівельній активності користувачів Мережі. У цьому зв'язку виникають дві гіпотези:

- інтернет-аудиторія дуже активно здійснює покупки онлайн, але їх обсяги в грошовому виразі (у силу більш низької купівельної спроможності) не настільки великі, як у розвинених країнах;
- інтернет-аудиторія в масі своїй не надто активно здійснює покупки онлайн [2].

Проводячи порівняння між країнами ринків інтернет-торгівлі, слід окремо розглянути зв'язок e-commerce з ринком інтернет-реклами. Найбільшим рекламним ринком світу є США, його сумарний обсяг перевищує 160 млрд. дол., з яких 42 млрд. дол. припадає на Інтернет. Хоча

німецький ринок реклами майже на третину більше британського, частка онлайн-реклами у Великобританії помітно вище. В абсолютних цифрах обсяги ринків реклами в Інтернеті для Великобританії та Німеччини складають відповідно 7,9 і 6,6 млрд. дол.

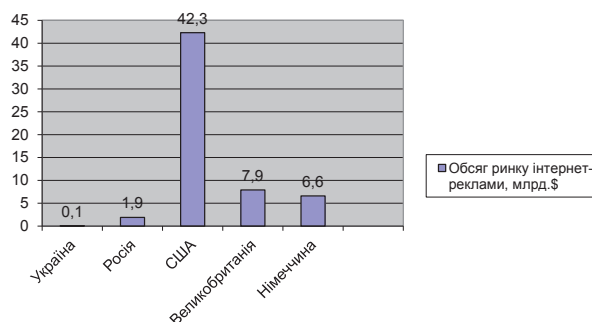

Рис. 4. Обсяг ринку інтернет-реклами, млрд. дол. (2012 р.)

За прогнозами Zenith Optimedia, Росія у 2015 році виявиться на сьомій позиції у десятці найбільших рекламних ринків світу, а поки, незважаючи на те, що аудиторні показники в Інтернеті можна порівняти з найбільшими країнами Європи, обсяги ринку інтернет-реклами все ще залишаються порівняно невеликими (\$ 1,9 млрд). Якщо говорити про Україну, то ринок онлайн-реклами в цій країні явно не відповідає обсягам і динаміці зростання аудиторії і становить не більше \$ 85 млн.

В обраних для порівняння розвинених країнах переважна більшість користувачів Мережі використовує можливості e-commerce для здійснення покупок (68-82%), проте українці роблять цей набагато менш охоче: лише 14% жителів України здійснили хоча б одну покупку в Інтернеті в 2012 році.

В абсолютних цифрах інтернет-покупцями в РФ слід визнати 14,5 млн. чоловік, в Україні – лише 2,1 млн. чол. Для порівняння, аудиторія, що бере участь у роздрібній електронній комерції, в США становить майже 167 млн. чол., у Великобританії – 43, у Німеччині – 52 [2].

Як показує досвід Росії та інших країн, інтернет-аудиторія починає брати участь у e-commerce лише при досягненні певної зрілості в користуванні Інтернетом. Найбільш активними покупцями є люди, «стаж» спілкування з Мережею яких становить не менше 3-5 років, а перші спроби самостійних онлайн-покупок відзначаються не раніше року з моменту прилучення користувача до світу Інтернету. Перехідним етапом до здійснення покупок в Мережі є активне використання Інтернету для пошуку та аналізу інформації про майбутню офлайн або онлайн-покупку.

Саме така картина відзначається для Росії і України – жителі цих країн набагато інтенсивніше вивчають товар перед покупкою, використовуючи пошуковики (56-60%), ніж європейці (33-41%) або американці (28%).

Розділивши обсяги ринку e-commerce на кількість людей, що здійснюють покупки в Інтернеті, ми отримуємо цікаву картину: річні витрати на інтернет-шопінг на 1 покупця складають в Україні – 714 дол., у Росії 828 дол., і це більше ніж у Німеччині (677 дол.). Відповідний показник для США і Великобританії дорівнює 1104 дол. і 1206 дол. відповідно.

Подібні значення за обсягами витрат на інтернет-покупки між такими різними країнами

пояснюються тим, що якщо в Україні і Росії покупки в основному здійснюють активні жителі великих міст із доходом вище середнього, то в розвинених країнах в роздрібній e-commerce залучені всі верстви суспільства, що і відображається на середніх цифрах. Крім того, не слід забувати і про склад інтернет-покупок, адже багато груп товарів мають аналогічну вартість незалежно від країни продажу – побутова техніка, електроніка і т. д. [4].

Єдиною товарною категорією, яка є безумовним лідером серед всіх п'яти розглянутих країн, стала категорія «Книги». Більше половини інтернет-покупців Великобританії та Німеччини набувають їх у Мережі; в Росії і Україні книжкова продукція також займає першу сходинку користувачьких переваг: 27% українських і 21% російських інтернет-покупців купують книги онлайн.

Персональну техніку і електроніку в Інтернеті найчастіше купують жителі Великобританії (18%) та Німеччини (23%), в той же самий час лише 5-10% онлайн-покупців Росії, України і США набувають цієї товарної категорії через Мережу. У Росії найпопулярнішими категоріями, крім книг, є категорії «Побутова техніка» (21%), «Спортивні товари» (19%) і медіаносії та контент (18%). В Україні лідируючими категоріями після книг стали: «Побутова техніка» (15%), «Одяг» (14%) і «Спортивні товари» (13%). У Великобританії в лідерах цифровий контент і медіаносії (57%), а також категорія «Побутова техніка», але з набагато більшою часткою (41%) і «Спортивні товари» (28%). У Німеччині 54% інтернет-покупців купують через Мережу цифровий контент і медіаносії, 35% віддають перевагу категоріям «Іграшки», «Одяг» і «Взуття» – по 23%. У США аудиторія Інтернету воліє купувати цифровий контент і носії (36%), іграшки (20%), одяг (18%).

Хоча в переважній більшості розвинених країн Європи оплата онлайн-покупок проводиться за допомогою дебетових і кредитних пластикових карт, у Німеччині ситуація зі способами оплати покупок вельми нетипова: там домінує оплата з використанням банківського рахунку (60%) – або прямим переказом, або оплатою по інвойсу, або за допомогою безакцептного списання. Історично склалося, що в Німеччині банківські рахунки протягом довгого часу були найважливішим інструментом здійснення грошових переказів будь-яких видів, і хоча популярність пластикових карт зрос-

тає, їх частка не перевищує 25% від обсягу покупок, оплачених в Інтернеті.

У Великобританії сумарно 75% онлайн-покупок оплачуються банківським пластиком: 45% кредитними картами, 30% – дебетовими. Такі ж частки кредитних і дебетових карт в структурі платежів властиві і США. Близько 20% покупок британці оплачують за допомогою платіжної системи PayPal, решта – оплата подарунковими сертифікатами, банківськими переказами і т. д. У США крім банківських карт також вельми популярні платіжні системи PayPal і Google Checkout (сумарно – 17%), 8% покупок в Мережі американці оплачують за допомогою подарункових карт і сертифікатів. Росіяни все частіше використовують для оплати покупок в Інтернеті пластикові карти (22%), особливо велика частка пластику при оплаті послуг (більше 35%). Проте домінуюче положення займає оплата товару готівкою при отриманні (60%), хоча частка такого способу оплати неухильно знижується. Частки платіжних терміналів та електронних грошей останні кілька років практично не змінюються, а от цілком популярні колись SMS- платежі здали позиції [2].

Гравці українського ринку відзначають високу недовіру аудиторії до інтернет-магазинів, що відбивається як на низькій конверсії, так і на високій популярності найбільш надійного (з точки зору аудиторії) способу оплати товару – оплати готівкою (85%). Хоча використання пластикових карт для оплати покупок в Мережі і продемонструвало більш ніж двократне зростання в порівнянні з 2011 роком, їх частка не перевищує 4%, поступаючись терміналам, які особливо популярні при оплаті послуг.

Висновки і пропозиції. Інтернет-економіка нашої країни представлена галузями комп'ютерної техніки і комунікаціями, рекламою і медіа-індустрією, інтернет-послугами, електронною комерцією. За останні два роки зростання українського сегмента Інтернет (UANet) спостерігається у всіх напрямках.

Основним бар'єром, який заважає інтернет-аудиторії більш активно купувати товари та послуги онлайн, є недосвідченість у користуванні Мережею і, як наслідок, недовіра. Найбільш активними покупцями є люди, «стаж» спілкування з Мережею яких становить не менше 3-5 років. Щоб інтернет-шопінг став масовим явищем, необхідний час, протягом якого аудиторія звикне до можливостей Інтернету.

Список літератури:

1. Дианова Т. Некоторые особенности электронной торговли: от «мифов» к «эффекту скольжения» / Т. Дианова // Вопросы экономики. – 2012. – № 5. – С. 139-146.
2. «Состояние электронной коммерции в мире» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.e-pepper.ru.
3. «Электронная торговля отправится в регионы» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.BFM.ru.
4. Юрасов А.В. Основы электронной коммерции. – М. : Горячая линия. – Телеком, 2008. – 480 с.

Васюк И. В.

Дубенская филия Университета «Украина»

ПОТЕНЦІАЛ РАЗВИТТЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОММЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Резюме

Исследованы основные тенденции развития электронной коммерции в Украине. Осуществлен анализ рынка электронной торговли. Проведено сравнение использования e-commerce в Украине с Россией и некоторыми развитыми странами.

Ключевые слова: электронная коммерция, Интернет, торговля, онлайн-покупки, платежи.

Vasyuk I.

Dubno's Branch of the University «Ukraine»

POTENTIAL OF ELECTRONIC COMMERCE'S DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

Basic progress of electronic commerce trends in Ukraine is developed. The analysis of the market of electronic commerce is realized. Was made comparison of the use of e-commerce is conducted v Ukraini with Russia and some developed countries.

Key words: electronic commerce, Internet, trade, on-line purchases, payments.